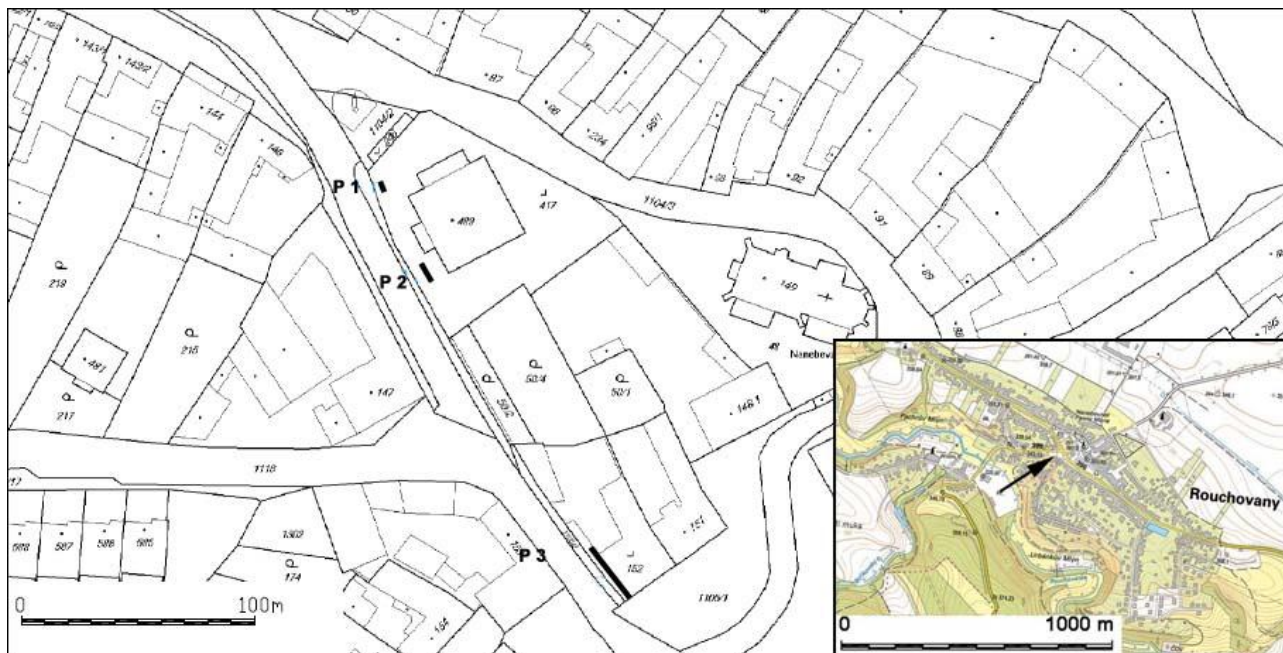

NOVÉ SÍDLIŠTĚ LIDU KULTURY S VYPÍCHANOU KERAMIKOU V ROUCHOVANECH NA TŘEBÍČSKU

M. Holub – L. Kaiser – P. Kočár – R. Kočárová – M. Vokáč - J. Vokáčová

Úvod

V září až listopadu roku 2011 se v intravilánu obce Rouchovany (okr. Třebíč) uskutečnil záchranný archeologický výzkum provedený společností Pueblo- archeologická společnost, o. p. s. ve spolupráci s Muzeem Vysočiny Jihlava, p. o. Výzkum byl vyvolán plošnou úpravou křižovatky silnic č. II/396 a II/399, liniiovými výkopy a výstavbou opěrné zdi (investor: Krajská správa a údržba silnic Vysočiny, p. o.). Jde o katastr Rouchovan na parc. č. 1218, 417 (obr. 1). Příspěvek vychází z nepublikované NZ č. 111/2011, jejímž autorem je L. Kaiser (Pueblo, o. p. s.). Kromě ojedinělých nálezů kultury s lineární keramikou, středověké a novověké kolekce, byl zjištěn a prozkoumán objekt ze staršího stupně kultury s vypíchanou keramikou. Nálezy jsou uloženy v Muzeu Vysočiny Třebíč, p. o. pod inv. č. PA 12111/1 až PA 12111/358, HA 12111/1 až HA 12111/77.

Obr. 1: Poloha záchranného archeologického výzkumu na mapě 1:10 000 a katastrální mapě obce Rouchovany.

1. Poloha lokality a přírodní poměry

Rouchovany se nachází v okrsku „Hrotovická pahorkatina“, který je součástí „Znojenské pahorkatiny“, tvořící jihovýchodní část „Jevišovické pahorkatiny“. Ta je geomorfologickým podcelkem jihovýchodní části podsoustavy „Českomoravská vrchovina“. „Hrotovická pahorkatina“ tvoří úzký pruh mezi hluboce zaříznutými údolními řekami Jihlavy a Rokytné. Nejvyšší polohy (u Přešovic) se pohybují okolo 435 m n. m. (Demek a kol. 1987, 213-547). Samotná lokalita leží při okraji plošiny s mírným sklonem k J a JZ, nad drobným prameništěm vedoucím do zahloubeného údolí říčky Mocly. Nadmořská výška zkoumané lokality se pohybuje mezi 353-354 m n. m.

Z hlediska geologické stavby náleží území k rozsáhlé jednotce „Český masiv“, v rámci ní do východního okraje moravského moldanubika. Převažují zde migmatitizované biotitické ortoruly přecházející místy do granulitových sledů. Ruly jsou středně zrnité, světle šedé až rezavě šedé barvy. Střídají se tmavé polohy bohaté biotitem se světlými polohami, ve kterých převládá živec a křemen. Součástí moldanubických hornin jsou ultrabazická tělesa serpentinizovaných granátických peridotitů s vložkami eklogitů, žíly amfibolitů, pegmatitů i skarny (Vávra – Štelcl – Malý 2008, 98). Část povrchu krystalinika pokrývají neogenní i pleistocenní jílovito-písčité a štěrkovité sedimenty (případně s vltavíny, rohovci a drahokamovými odrůdami křemene), návěje spraše a deluviální i aluviální sedimenty. Přímé podloží lokality tvoří návěj spraše překrývající světlé ruly a migmatity. Na výrobu pravěkých kamenných nástrojů byl vhodný amfibolit, granulit, křemičité zvětralinové hadců, křišťál, záhněda a vltavín (Vokáč 2003). Spraše a svahové hlíny byly vhodnou surovinou pro výrobu pravěké keramiky, na omítku domů, klenby pecí aj.

Plošně největší zastoupení z typů půd mají kambizemě modální a hnědozemě modální. Ve sníženinách jsou oglejené půdy a na příkrých svazích kamenité půdy typu „ranker“. Podle dělení na druhy jsou zastoupeny převážně hlinité půdy (Demek – Novák a kol. 1992). Sledovanou lokalitou protéká říčka Mocla (Rouchovanka), která ústí zleva do řeky Rokytné u Rešic. Délka toku je 27,6 km, průměrný průtok u ústí 0,20 m³/s (Vlček a kol. 1984, 234). Hrotovická pahorkatina leží v mírně teplé klimatické oblasti MT 11 s průměrnou roční teplotou okolo 8°C a ročním úhrnem srážek v rozmezí 550-575 mm (Čech – Šumpich – Zabloudil a kol. 2002, 40, 45-46). Na mapě potencionální přirozené vegetace náleží lokalita do oblasti dubohabřin a kyselých doubrav (Neuhäselová a kol. 2001).

2. Historie výzkumů a přehled osídlení mikroregionu

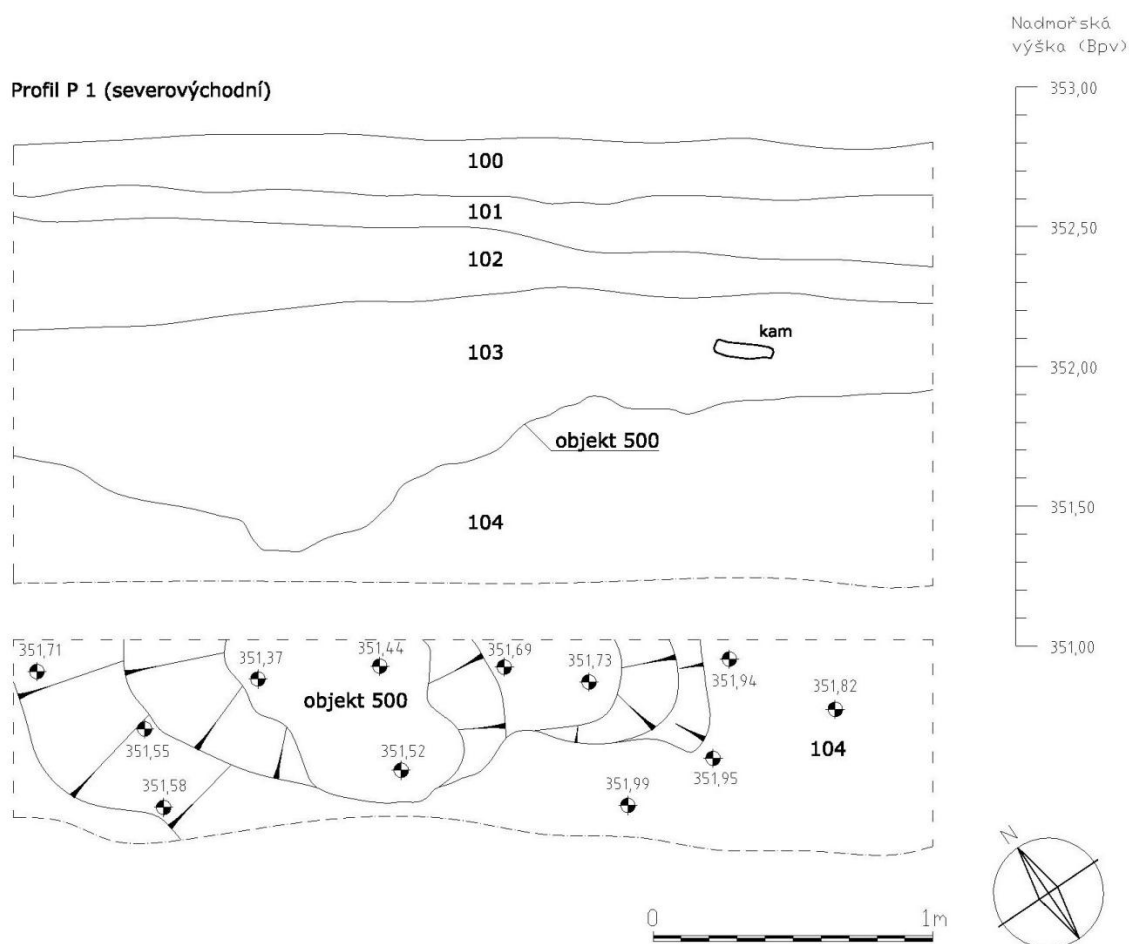
Již koncem 19. století byl objeven srdcovitý sekeromlat uložený ve sbírkách MZM Brno, inv. č. 68837 (Knies 1903, 74). Roku 1920 byl objeven další zlomek sekeromlatu „na kopci u Nových Dvorů“ (MV Třebíč, př. č. 78/62). Sídliště z neolitu měla být nalezena na polích směrem k Hrotovicím, po jednom vlevo cesty k Novým Dvorům, na „Záhumenci“ a zejména „v Němcích“, což je místo dále popisovaného sídliště kultury s VpK (Černý 1925, 109; Bláha 1968 I, 39, II, 131). Výzkumu historie Rouchovan se tehdy věnoval R. Pavlíček, později V. Bělík. Starší archeologické nálezy a výzkumy jsou stručně shromážděny v publikaci „Pravěk Třebíčska“ (Koštuřík a kol. 1986). Mnoho objevů v polích je spojeno se sběrateli vltavínů, zejména ve 2. polovině 20. století zde působil J. Kafka, který objevil několik neolitických lokalit a řadu jednotlivých kamenných artefaktů. Mikroregion okrajově zkoumal v 80. letech 20. století J. Kovárník (JMM Znojmo) a v 90. letech P. Obšusta (MV Třebíč), který se soustředil na středověké osídlení intravilánu. V posledních letech se o mikroregion zajímají M. a F. Vokáčovi, J. Vokáčová, P. Knotek, J. Knotek, J. a P. Škrdlovi ad.

Ojedinělé nálezy na katastru obce jsou již z mladého či pozdního paleolitu, u obce je větší sídliště ze staršího stupně kultury s LnK a další stopy osídlení včetně jednotlivých nálezů téže kultury, nově objevené sídliště nositelů kultury s VpK, řada sídlišť obou vývojových stupňů kultury s MMK, sídliště bolerázského stupně KKK (Vokáč 2007, 9-19) a stopy pobytu lukostřelců KZP. Neolitické či eneolitické sídlištní nálezy známe dosud z 16 poloh, jednotlivé nálezy keramiky a kamenné industrie z dalších 9 poloh. Dále je doloženo sídliště a snad i mohyla z doby halštatské (stupeň HD), sporadické aktivity v mladší době laténské a stabilní osídlení od pozdněhradištního období, od 1. třetiny 13. století až po vznik vrcholně středověkého a novověkého městečka. Zkoumaný neolitický objekt byl překryt dodatečnou předměstskou zástavbou v tzv. „Německé ulici“ zmíněné již roku 1533 (Kuča 2004).

3. Záchranný výzkum a popis objektů

Terénní zásahy byly rozděleny na jednotlivé profily P1 – P3, které byly začištěny, ovzorkovány a nakresleny v měřítku 1:20. Na profilech byla zřetelná středověká a novověká kulturní vrstva (13. - 19. stol.) a nejspíše novověký loch. Neolitické nálezy poskytl pouze profil P1, který byl dokumentován v délce 3,2 m (obr. 2). Do sprašového podloží (104) se zahluboval objekt č. 500 o zachované délce 2,5 m. Dno bylo mírně stupňovitě členěné, stěny ploché a hladké. Výplň objektu byla tvořena plastickou

tmavou hlínou (103), která obsahovala početný soubor vypíchané keramiky a soubor štípané kamenné industrie – dále jen ŠKI. Výplň 103 obsahovala také zlomky mazanice (186 ks) a zvířecí kosti. Ojedinele se vyskytly střepy kultury s lineární keramikou. Objekt překrývala navážka jílovité hlíny (č. 102) opět s nálezy druhotně deponované vypíchané keramiky. Dominantní zastoupení však měla středověká keramika datovaná do 13. – 15. století, vyskytla se i kvalitní oxidačně pálená a glazovaná keramika z 16. – 18. století. Následovala svrchní kulturní vrstva písčitohlinité navážky č. 101. Povrch terénu byl tvořen travním drnem č. 100. Z výplně objektu č. 500 byly odebrány vzorky zeminy na archeobotanickou analýzu, další na absolutní datování a nakonec došlo k jejímu plavení za účelem získat mikroartefakty.

Obr. 2: Rouchovany. Profíl P1, objekt č. 500 (kultura s VpK).

4. Kultura s lineární keramikou

Do této kultury náleží 4 zlomky zdobených výdutí z blíže tvarově neurčitelných nádob. Keramika byla zhotovena z plaveného a v jednom případě z bahnitého materiálu. S jistou rezervou sem

Ize přiřadit i nezdobený fragment výdutě s vysokým obsahem organické příměsi v keramické hmotě. Všechny tyto zlomky byly nalezeny v objektu č. 500. Takto malý soubor není možné spolehlivě chronologicky blíže zařadit, přestože charakter výzdoby naznačuje možnou příslušnost mladšímu stupni kultury s LnK.

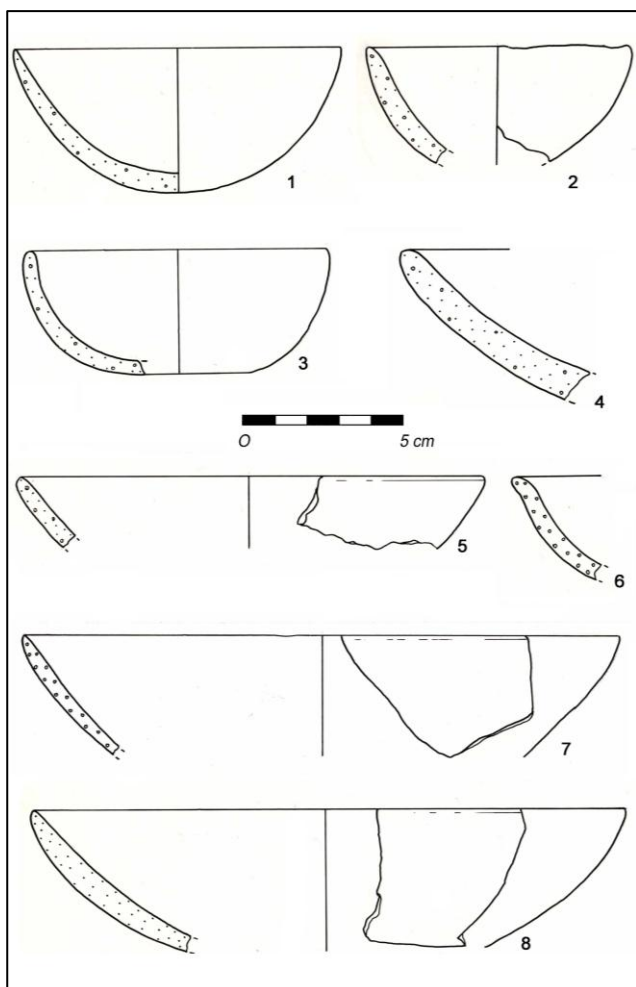
5. Kultura s vypíchanou keramikou

5.1 Keramická kolekce

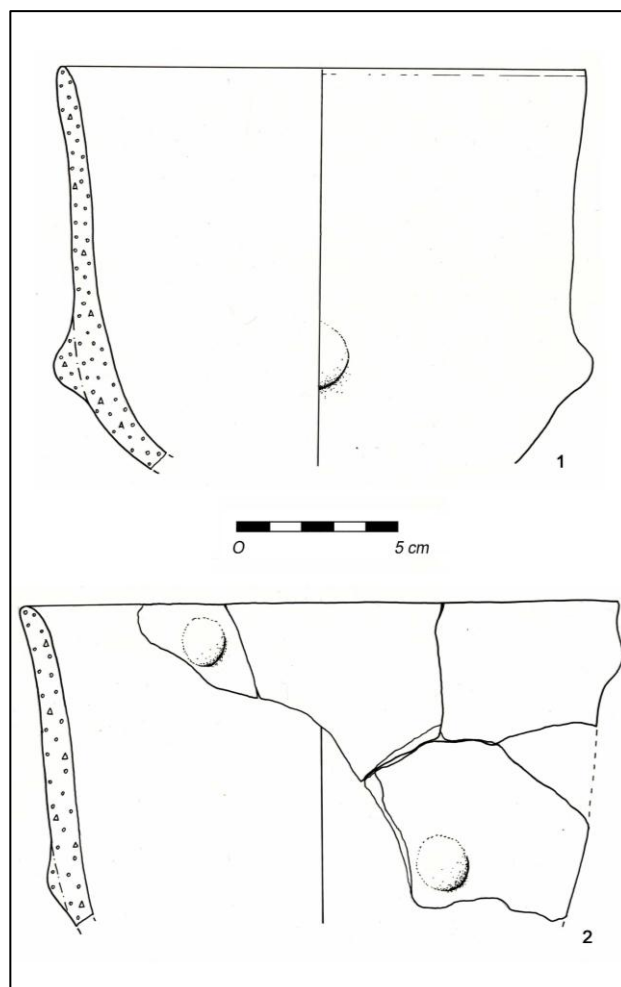
S výjimkou 5 zlomků kultury s LnK je sem zařazena veškerá pravěká keramika, která byla získána z výplně objektu č. 500. Dohromady se jedná o 353 fragmentů, které náleží 204 jedincům keramiky.

Nejvyšší zastoupení má v souboru tenkostěnná keramika z jemně plaveného materiálu (46 %), po níž následuje hrubší písčité (29 %), častá je i plavená keramika s dodatečnou písčitou příměsí (20 %). Pouze marginálně byla zjištěna slída (není zřejmé, zda byla do těsta přidána intencionálně) a kaménky do 15 mm, několik zlomků obsahovalo cihlově červená zrníčka pravděpodobně Fe-oxihydroxidů, jež se do těsta nejspíše dostala neúmyslně a souvisí s pedologií mikroregionu (Hložek 2012, 26). Dominuje redukční výpal (85 %), čemuž odpovídá i zbarvení povrchu nádob – převládají různé odstíny šedé. Úpravu povrchu představuje v naprosté většině prosté hlazení, ojediněle je registrováno leštění (8 x) a tuhování (2 x), většinou se vyskytující zároveň na vnějším i vnitřním povrchu. Nižší podíl jiné úpravy povrchu než je hlazení může být způsoben otřelostí zejména u jemně plavených tenkostěnných fragmentů. Maximální zjištěná tloušťka keramických zlomků se pohybuje od 20 do 150 mm, nejčastější zjištěná hodnota je 60 mm.

Nejvíce jsou zastoupeny zlomky výdutí (79 %), následovány okraji (17 %). Žádná nádoba nebyla rekonstruována kompletně, pouze v jednom případě se dochoval celý profil. Nejvíce se podařilo rozpoznat misek – zejména polokulovité a kónické, případně rozevřené hluboké tvary (obr. 3: 1-8), dále byly v souboru zjištěny různě formované tenkostěnné i silnostěnné kotlovité nádoby (obr. 4: 1-2, 5: 5, 8), méně pak nádoby hruškovité (obr. 5: 1), hrncovité či pohárkovité.

Obr. 3: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – misky.

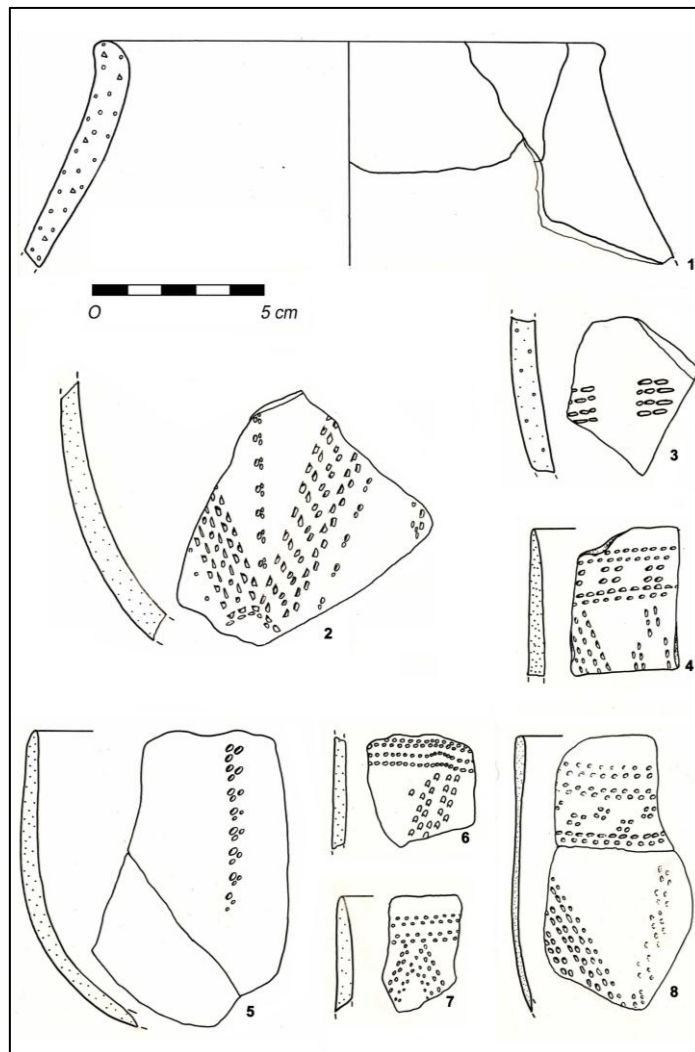

Obr. 4: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – kotlovité nádoby.

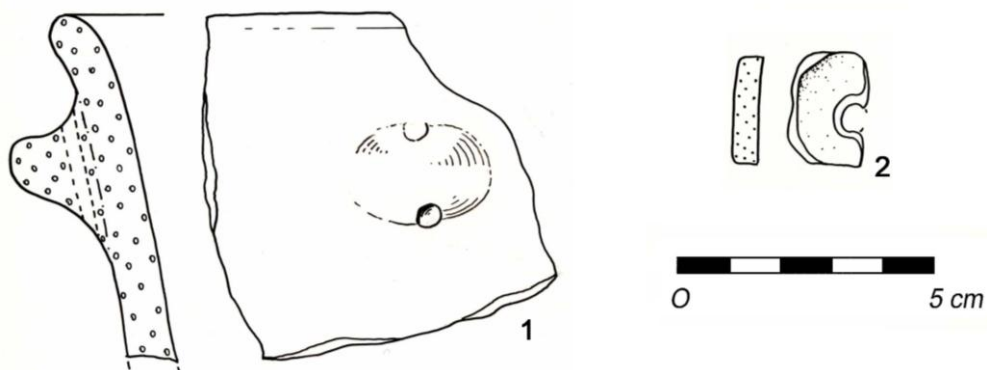
Do zvláštní kategorie lze zařadit zvláštní tenkostěnný tvar s protáhlým výčnělkem vybíhajícím přímo z okraje. Kromě vlastních nádob byl nalezen zlomek snad z drobného přeslenu, jenž byl zhotoven ze střepu (obr. 6: 2).

Zdobeno bylo 35 % keramiky. Jedná se zejména o vypíchanou výzdobu provedenou téměř výlučně dvouhrotým nástrojem. Zjištěný tvar vpichů je variabilní – např. drobný okrouhlý (obr. 5: 4, 7-8), oválný (obr. 5: 5), protáhlý (obr. 5: 3), půlměsíčitý (obr. 5: 6), nepravidelný (obr. 5: 2), tremolový vpich se v souboru nevyskytl. Okrajový motiv byl registrován zejména u kotlovitých nádob a tvořil jej oběžný pás několika řad vpichů, někdy doplněný čtveřicemi vpichů, jež mohly být i šachovnicovitě uspořádány (obr. 5: 8). Hlavní motiv představují zejména jednoduché krokvice tvořené z 2 až 10 řad dvojvpichů, někdy lemované dalšími různě provedenými vpichy. Vedlejší motiv představuje různě

formovaný souvislý či přerušovaný pruh vpichů, jednoznačně doplňkový motiv nebyl prokázán. Vnitřní vypíchaná výzdoba byla zjištěna v jednom případě, a to na zlomku tenkostěnné misky. Mnohem méně se objevila plastická výzdoba v podobě výčnělků – jednoduchý okrouhlý (obr. 4: 1) a svisle protáhlý (oválný) s vertikálním otvorem (obr. 6: 1).

Obr. 5: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – keramika zdobená vpichy a jiné.

Obr. 6: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – různé.

Charakter získané keramické kolekce (dominantní užití dvouhrotého nástroje, absence tremolového vpichu apod.) naznačuje její příslušnost do III. fáze starší stupně v rámci relativní chronologie kultury s VpK.

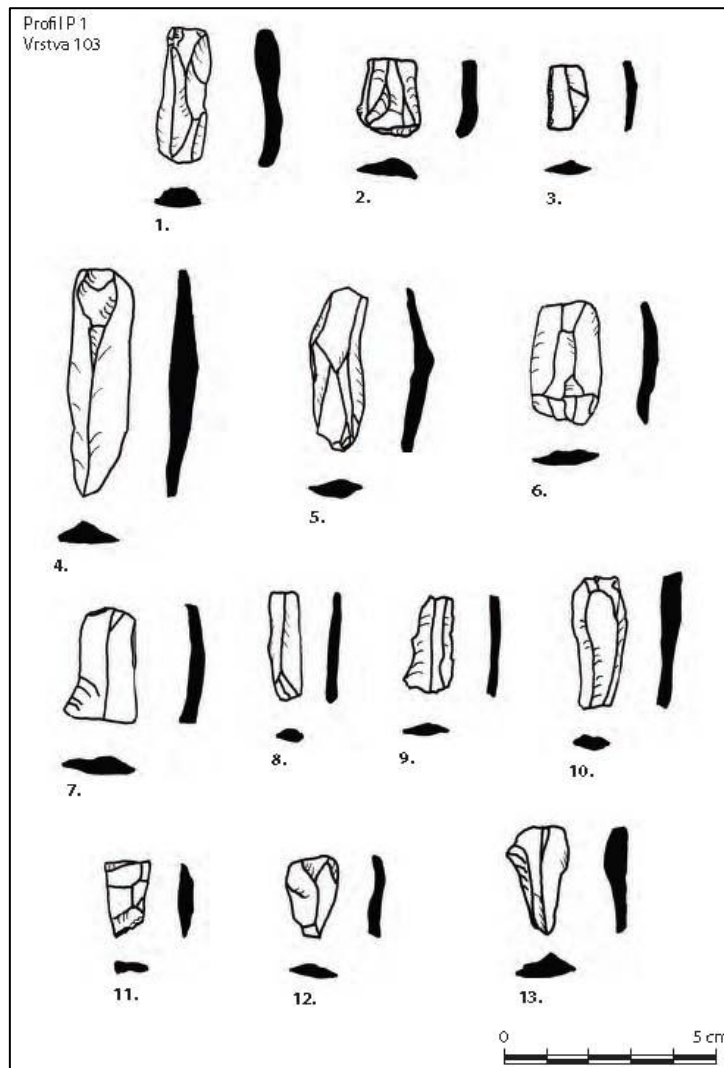
5.2 Štípaná kamenná industrie (ŠKI)

Objekt obsahoval 56 ks ŠKI (tab. 1).

	Jádro	Čepel	Úštěp	Nástroj	Odpad	Celkem
Rohovec typu KL I	1	3	4		3	11
Rohovec typu KL II	3	14	8	5	8	38
Rohovec typu KL III		1	1			2
Křemen					1	1
Přepálená			1		2	3
Neurčeno		1				1
Celkem	4	19	14	5	14	56

Tab. 1: Rouhovany. Surovinová a typologická skladba ŠKI z objektu č. 500 (kultura s VpK).

Celkem byla získána 4 víceméně vytěžená jádra, 33 polotovarů (z toho 19 čepelí a 14 úštěpů), pouze 5 nástrojů a 14 ks odpadu a zlomků (obr. 7). Jedno čepelové jádro neslo stopy změněné orientace těžby, byly identifikovány 3 směry těžby a nakonec bylo toto jádro využito jako otloukač či roztěrač. Na zbytku původního povrchu mělo lakový lesk „varnish“. Jednalo se o rohovec typu Krumlovský les, jemnější varietu II (dále jen rohovec typu KL II). Druhý zlomek jádra na těžbu úštěpů byl přepálen (rohovec typu KL I). Z třetího vyššího jádra byly získávány čepelky a poslední analyzované jádro bylo na úštěpy (obě z rohovce typu KL II). Z nástrojů vyrobených z rohovce typu KL II byl doložen srpový segment s lakovým leskem a příčnou retuší (obr. 7: 3), 2 úštěpová a 2 čepelová škrabadla. U 5 čepelí byly sledovány místní jemné retuše. Jejich dominantní surovinou byl rohovec typu KL II. Tmavě šedá až černá čepel je z rohovce typu KL III (obr. 7: 4). Jedna čepelka byla z velice jemného kvalitního silicitu, možná původem z glacigenních sedimentů. Také u úštěpů a odpadu převažovala II. varieta rohovce typu KL. Jako odpad byly vyčleněny zlomky a odštěpky pod velikost 10 – 12 mm. Některé kusy byly přepálené, v jednom případě byl surovinou křemen.

Obr. 7: Rouchovany. Výběr štípané kamenné industrie z objektu č. 500 (kultura s VpK).

Šlo o typickou spotřebitelskou osadu s přísunem suroviny nejspíše ve formě připravených jader a polotovarů. Surovina regionálního původu byla přinášena zejména z V až JV směru ze vzdálenosti zhruba 22 km, z oblasti Krumlovského lesa (rohovec typu KL, především jemnější varieta II, méně zrnitější varieta I a doplňkově tmavá varieta III). Některé kusy byly druhotně přepálené, původně se jednalo pravděpodobně opět o rohovec typu KL. Pouze jediným kusem by mohla být zastoupena surovina importovaná ze vzdálených zdrojů, a to sice glacienních sedimentů možná ze Slezska. Absenci bavorského plattensilexu lze vysvětlit nepočetným souborem nalezené ŠKI, naopak zdejší obyvatelé evidentně neměli zájem o jiné běžné regionální suroviny (křemičité zvětraliny hadců typu plazma, opál a chalcedon, drahokamové odrůdy křemene, vltavíny, lokální rohovce aj.). Ojedinělý odpad - zlomek křemene lokální provenience lze zařadit i do kategorie ostatní kamenná industrie. Do této kategorie nejspíše patřil i úlomek arkózového pískovce z Boskovické brázdý ze zdrojů vzdálených okolo 20 km, neboť šlo o oblíbenou surovinu pro výrobu znotěrek.

Typologicky i z hlediska spektra surovin odpovídá kolekce osadám lidu kultury s VpK na jižní Moravě.

5.3 Osteologický rozbor

Objekt č. 500 poskytl celkem 165 zlomků kostí a zubů, z nichž se pro velkou fragmentárnost druhově podařilo zařadit pouze 10,3 % (tab. 2).

	Minimální počet jedinců	CELKEM	lebka	dolní čelist	zub	atlas	čepovec	obratel	křikavčí k.	loketní k.	zápěstní a zánártní k.	prstní články	patní k.	fragment dlouhé kosti	neidentifikovatelná kost	spálená kost
Tur domácí	1	5								2	2		1			
Ovce/ koza domácí	1	5		1	4											
Prase	1	3			3											
Jelen lesní	1	4			4											
Velký savec		9			1			1						5	2	
Střední savec		11	4											7		
Malý savec		4						2				1		1		
Pták stř. velikosti		22	18			1	1		1			1				
Neurčeno		102													102	1
CELKEM	4	165	22	1	12	1	1	3	1	2	2	2	1	13	104	1

Tab. 2: Rouchovany. Četnost nálezů jednotlivých částí kostry u jednotlivých druhů z objektu č. 500 (kultura s VpK).

V určeném materiálu jsou doloženy nejen typické domestikované druhy – tur domácí a ovce/koza domácí, ale i lesní fauna a to jelen evropský. Bohužel nebylo možné určit, zda jedinec prasete patří k divoké či domestikované formě. Uvedený materiál pravděpodobně představuje kuchyňský a jinak dále nevyužitelný odpad, na kterém lze rozeznat stopy po lámání a sekání. Stopy po ohni nesl pouze 1 zlomek bělavé kosti a 2 fragmenty byly okousány od psa či podobné psovitě šelmy. Na dolní čelisti ovce/kozy domácí byla patrná anomálie – neprořezaný čtvrtý třenový zub.

Nejčastějšími fragmenty z druhově určitelného osteologického materiálu byly zlomky lebek (22) a zubů (12). Větší počet zlomků ptačích lebek je způsoben velkou fragmentárností nálezů a pochází pravděpodobně pouze z jediného jedince. Bylo identifikováno celkem 22 zlomků kostí ptáka střední velikosti, z nichž některé mohly patřit do čeledi kurovitých. Také zde byla nalezena řada zlomků kostí z

velkých, středních i malých savců. Na základě určení minimálního počtu jedinců (MNI) je možné konstatovat, že identifikované druhy mohly být zastoupeny pouze 1 jedincem.

5.3.1 Celková věková struktura zvířat

Na základě stupně prožezání zubů, jejich abraze a podle stupně osifikace růstových plotének bylo možné určit, že jeden kus tura domácího se dožil nejméně 3 let, jedinec ovce/kozy domácí zemřel ve věku nejméně 18 až 24 měsíců. Oba se dožili minimálně pohlavní dospělosti a lze proto předpokládat, že mohli být využiti i k chovným účelům. Jedinec prasete se dožil minimálně 12 až 17 měsíců.

5.4 Archeobotanické analýzy

Na základě archeobotanické analýzy (nepočtený soubor zuhelnatělých rostlinných makrozbytků z vrstvy č. 102) měla v obilovinách dominantní zastoupení pšenice dvouzrnka (*Triticum dicoccon*), s menší příměsí ječmene obecného (*Hordeum vulgare*) a prosa setého (*Panicum miliaceum*), oba posledně jmenované druhy jsou spíše typické pro eneolit a mladší období pravěku (tab. 3).

vrstva	objem (l)	<i>Cerealia</i>	<i>Convolvulus arvensis</i>	<i>Euphorbia peplus</i>	<i>Fallopia convolvulus</i>	<i>Hordeum vulgare</i>	<i>Chenopodium hybridum</i>	<i>Chenopodium hybridum</i>	<i>Panicum miliaceum</i>	<i>Triticum dicoccon</i>	<i>Triticum dicoccon</i>	<i>Vicia /Pisum</i>	celkem
		o	s	s	n	o	n	n	o	o	o	s	
		zl			zl			zl			zl	zl	
		zuh	min	zuh	zuh	zuh	zuh	zuh	zuh	zuh	zuh	zuh	
102	45	41	1	1	1	2	1	1	1	17	22	2	90

Tab. 3: Rouchovany. Výsledky archeobotanické makrozbytkové analýzy z objektu č. 500, vrstvy 102 (kde n – nažka, o – obilka, s – semeno, zl – zlomek, zuh - zuhelnatělý).

Doložen byl také hrách či vikev (*Vicia/Pisum*). Jde zejména o polní plodiny a na ně vázané plevele, které indikují spíše (z dnešního pohledu) řídké nezapojené obilné kultury na lepších půdách. Analýza dřeva potvrdila dominantní postavení dubového dřeva v ekonomice neolitických zemědělců. Dub poskytl vynikající konstrukční i palivové dřevo. Příměs borovice naznačuje existenci kyselých

doubrav v okolí zkoumané lokality v závěru atlantiku. Nález buku indikuje počátek masivnějšího šíření této dřeviny na našem území (Kočár – Kočárová, 2011).

5.4.1 Potenciální rekonstruovaná vegetace Současné mapy potenciální přirozené vegetace udávají pro okolí zkoumané lokality jako základní vegetační jednotku černýšové dubohabrové háje (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*). Toto rostlinné společenstvo determinuje přítomnost dubů (*Quercus petraea* a *Quercus robur*). V současnosti většinou s výrazným podílem habru (*Carpinus betulus*), často s přítomností lípy srdčité (*Tilia cordata*, na vlhčích stanovištích *Tilia platyphyllos*) a na živiny náročnějších listnáčů, např. jasan, javor klen (*Acer pseudoplatanus*), javor mléč (*Acer platanoides*). (Neuhäuslová a kol. 2001). V nivě drobných vodotečí lze předpokládat existenci potočních střemchových jaseňin (*Pruno-Fraxinetum*). Toto společenstvo by mělo být tvořeno jasanem (*Fraxinus exelsior*) s olší lepkavou (*Alnus glutinosa*) s příměsí střemchy (*Padus avium*) a častou příměsí dubu letního (*Quercus robur*) popř. lípy srdčité či javoru mléče v sušších místech.

5.5 Absolutní datum

Jde o osmou absolutně datovanou neolitickou osadu na Třebíčsku, ostatní jsou lengyelské (kultura s MMK fáze Ib-IIb), případně snad staroneolitické (Velký Dešov?). Z vrstvy č. 500/103 bylo na základě datování uhlíků pomocí radioaktivního izotopu C14 v laboratoři v polské Poznani získáno absolutní datum 6000 ± 50 BP. Toto datum po kalibraci odpovídá intervalu 5026-4773 BC při 95,4 % hladině pravděpodobnosti, případně intervalu 4951-4829 BC při 68,2% hladině pravděpodobnosti (OxCal v 4.1.5 Bronk Ramsey 2010; Reimer et al. 2009).

6. Středověká a novověká kolekce

Soubory středověké a novověké keramiky obsahovaly vrstvy 102 (profil P1, 197 ks), 106 (profil P2, 3 ks), 107 (profil P2, 39 ks) a 111 (profil P3, 47 ks). V nálezech bylo zastoupeno kvalitní redukčně pálené zboží, keramika se slídou ve hmotě a ojediněle tuhová keramika datovaná do 13. – 15. století. Nezanedbatelný byl rovněž výskyt kvalitní oxidačně pálené a glazované keramiky charakteristické pro 16. – 18. století. Z typů keramické produkce byly zastoupeny hrnce, mísy a poklice. Sporadicky byl výskyt zásobnic. Z výzdobných prvků se uplatnilo zdobení radélkem, v jednom případě byla zásobnice zdobena jednoduchou rytou vlnicí.

7. Diskuze – kultura s VpK na Třebíčsku

Z Třebíčska známe dosud 16 bezpečně potvrzených lokalit kultury s VpK. Jde vesměs o sídliště, pouze ze Lhánic jsou uváděny i kostrové hroby. Ty se soustřeďují ve středním Pohlaví a Pooslaví a také v Jaroměřické kotlině do nadmořské výšky asi 450 m. Ke zkoumané lokalitě jsou nejbližší sídliště u Rešic, Korduly (okr. Znojmo), Skryjí a Dukovan (Vokáč 2001). Sídliště byla zakládána v nížinných polohách na mírných sprašových svazích nad místními drobnými vodotečemi. Jde o okraj sídelní oikumeny vybíhající z úrodnějšího Ivančicka, Moravskokrumlovska a Znojemska do nitra Českomoravské vrchoviny (Podborský – Vildomec 1972; Kazdová 1994). Nositelé kultury s VpK preferovali polohy nedlouho předtím osídlené obyvatelstvem kultury s LnK, případně i v nejstarší fázi kultury s MMK. Z hlediska relativní chronologie převažují na Třebíčsku lokality staršího stupně kultury s VpK, zejména III. fáze. Nejmladší vypíchaná keramika dosud není jednoznačně potvrzena. Podle následujícího osídlení jihozápadní Moravy kulturou s MMK zvláště od fáze Ib je možné konstatovat, že kultura s VpK zde nebyla záhy vystavena lengyelským vlivům (Kazdová 1997). Dálkové kontakty a směnu dokládají často v kolekcích kamenné industrie suroviny cizí provenience. Kontakty s bavorským územím představuje plattensilex typu Arnhofen, zatímco se severozápadními Čechami křemence typu Skršín a Tušimice i metabazity typu Jizerské hory. Z oblasti Slezska byl importován silicit glacienních sedimentů. Naopak mimo rohovce typu Krumlovský les (spíše varietu II) a ostatní moravské jurské rohovce (např. typ Olomučany) byly na jihozápadní Moravě víceméně opomíjeny suroviny lokálního a regionálního původu (Čižmář – Oliva 2000; Vokáč 2003).

8. Závěr

Záchranným archeologickým výzkumem v intravilánu Rouchovan byla zjištěna nová lokalita kultury s VpK. Zachycen a zdokumentován byl jeden objekt, který poskytl nálezy keramiky, štípané a ostatní kamenné industrie a zvířecích kostí. Charakter keramiky naznačuje příslušnost objektu do III. fáze v rámci staršího stupně relativní chronologie kultury s VpK. Tomu odpovídá i získané radiokarbonové datum 6000 ± 50 BP. Lze předpokládat, že v okolí plochy výzkumu jsou i nadále zachovány neporušené archeologické situace, jež jsou překryty vrstvami z období středověku až novověku. Sídliště se nacházelo na strategické poloze na okraji plošiny nad hlubokým údolím říčky Mocly a bylo umístěno na periferii sídelní oikumeny kultury s VpK na jihozápadní Moravě.

Literatura

Bláha, J. 1968: Vývoj osídlení jihozápadní Moravy do doby husitské (se zvláštním zřetelem k osídlení středověkému). Brno: Masarykova univerzita. Nepublikovaná diplomová práce, I. - III. díl.

Čech, L. – Šumpich, J. – Zabloudil, V. a kol. 2002: Jihlavsko, Chráněná území ČR. Praha.

Černý, A. 1925: Z pravěku našeho kraje, Moravsko Krumlovsko a Hrotovsko, Vlastivědný sborník, Moravský Krumlov, 107-118.

Čižmář, Z. – Oliva, M. 2000: K ekonomii surovin štípané industrie lidu s vypíchanou keramikou na Moravě, Pravěk, Supplementum 8, 97-130.

Demek, J. a kol. 1987: Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha.

Demek, J. – Novák, V. a kol. 1992: Neživá příroda. Vlastivěda moravská, země a lid. Nová řada, sv. 1. Brno.

Hložek, M. 2012: Multidisciplinární technologická analýza neolitické keramiky. Brno: Masarykova univerzita. Nepublikovaná disertační práce.

Holub, M. 2011: Zpráva o analýze zvířecího osteologického materiálu, Rouchovany.

Kazdová, E. 1994: Osídlení Brněnska ve středním a mladším neolitu. Kultury s vypíchanou a moravskou malovanou keramikou, Pravěk NŘ 4, (Brno 1996), 43-57.

Kazdová, E. 1997: Poznámky k postlineárnímu neolitu na jihozápadní Moravě, In.: P. Michna – R. Nekuda – J. Unger (ed.), Z pravěku do středověku, sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy, 36-41.

Knies, J. 1903: Soupis palaentologicko archaeologických sbírek konservátora Mor. Muzea zemského Jana Kniese, ČMMZ III., 60-78.

Kočár, P. – Kočárová, R. 2011: Rouchovany (okr. Třebíč). Nálezová zpráva o archeobotanické analýze (č. a. 36/11).

Koštuřík, P. – Kovárník, J. – Měřínský, Z. – Oliva, M. 1986 (Koštuřík a kol 1986): Pravěk Třebíčska, Brno.

Kuča, K. 2004: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 6. díl, Praha.

Neuhäuslová, Z. a kol. 2001: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky, Praha.

Podborský, V. a kol. 1993: Pravěké dějiny Moravy. Brno

Podborský, V. – Vildomec, V. 1972: Pravěk Znojemska. Brno.

Reimer, P. J. a kol. 2009: INTCAL09 and MARINE09 radiocarbon age calibration curve, 0–50,000 years cal BP. Radiocarbon 51/4, 1111–1150.

Vávra, V. – Štelcl, J. – Malý, K. 2008: Průvodce po geologických zajímavostech kraje Vysočina. Muzeum Vysočiny Jihlava.

Vlček, V. a kol. 1984: Vodní toky a nádrže. Academia Praha.

Vokáč, M. 2001: Pravěké sídliště u Korduly, obec Rešice (okres Znojmo), SPFFBU M 6, 51-61.

Vokáč, M. 2003: Suroviny kamenné štípané industrie v pravěku jihozápadní Moravy. Brno: Masarykova univerzita. Nepublikovaná diplomová práce.

Vokáč, M. 2007: Sídliště lidu s lineární keramikou u Rouchovan na Třebíčsku, SPFFBU M 10-11, 9-19.

Seznam obrázků a tabulek

Obr. 1: Poloha záchranného arch. výzkumu na mapě 1:10 000 a katastrální mapě obce Rouchovany.

Obr. 2: Rouchovany. Profil P1, objekt č. 500 (kultura s VpK).

Obr. 3: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – misky.

Obr. 4: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – kotlovité nádoby.

Obr. 5: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – keramika zdobená vpichy a jiné.

Obr. 6: Rouchovany. Výběr keramiky z objektu č. 500 (kultura s VpK) – různé.

Obr. 7: Rouchovany. Výběr štípané kamenné industrie z objektu č. 500 (kultura s VpK).

Tab. 1: Rouchovany. Surovinová a typologická skladba ŠKI z objektu č. 500 (kultura s VpK).

Tab. 2: Rouchovany. Četnost nálezů jednot. částí kostry u jednotlivých druhů (obj.č. 500, kult. s VpK).

Tab. 3: Rouchovany. Výsledky archeobotanické makrozbytkové analýzy z objektu č. 500, vrstvy 102 (kde n – nažka, o – obilka, s – semeno, zl – zlomek, zuh - zuhelnatělé).

Resumé

Na podzim roku 2011 se v intravilánu Rouchovan uskutečnil záchranný archeologický výzkum, při kterém byl kromě ojedinělých nálezů kultury s lineární keramikou, středověké a novověké kolekce zjištěn a prozkoumán objekt ze staršího stupně kultury s vypíchanou keramikou. Ten poskytl nálezy zlomků keramiky, štípané a ostatní kamenné industrie a zvířecích kostí. Charakter keramiky naznačuje příslušnost objektu do III. fáze staršího stupně v rámci relativní chronologie kultury s VpK. Tomu odpovídá i radiokarbonové datum 6000 ± 50 BP, které bylo získáno na základě zlomku uhlíku (laboratoř Poznaň). Sídliště bylo strategicky umístěno na okraji plošiny nad hlubokým údolím říčky Mocly a nacházelo na periferii sídelní oikumeny kultury s VpK na jihozápadní Moravě.